

Megjelenik a Társalkodóval együtt minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerktő's kiadó tulajdonosnál uri utca 453dik sz. alatti Trattner - Károlyi ház első emeletén, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy más külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Értesítőben mindenféle hirdetés fylvétetik a pontosan közöltetik.

FOAGLLAT: Magyarország és Erdély (kinevezések; „Két garas XI.“ gr. Széchenyi Istvántól; országgyűlési közlemény; katonai élelmezés, vegyes házassági ügy 's a t. tárgyalatása; részletek a' cs. kir. flgék utazásáról Sopronyól; jászkunkerületi közgyűlés; követutasítási pótlékpontok; 's a t.)

Spanyolország (Saragossa is központi junta mellett nyilatkozott; Barcelona újabb mozgalmi.)

Anglia (a' királyné Woolwichba visszaérkezett; az irland igazítás veszélyes alakot ölt.)

Franciaország (a' kormány új terve a' városok megörösíttetésé iránt.)

Értesítő.

Magyarország és Erdély

Ő cs. 's ap. k. Fels. Rajacsics József karloviczi érseket és metropolitát bel. titkos tan. méltósággal felruházni, Göbel Ferenc kalocsai kanokot ugrai bold. szüz czimzetes apátságával díszíteni, az udv. m. kancellariánál Rauchhofer Józ. kiadó-hivatali segédet ugyanott jegyzőkönyv-igazgatóvá és b. Szepesy Ádám helyt. tan. fogalmazót a' tisztantuli ker. táblánál számfelveti ülnökké kegy. kinevezni méltóztatott.

A' hivatalos közlés megjelenéséig is jelentjük, hogy a' m. akad. f. 1843ra kitűzött történeli pályadíjt dr. Lányi Károly, a' matematikait pedig Fest Vilmos uu. nyerek el.

Két garas.

XI.

Előbbi cikkemben némicatasteri adatokkal, nemkülönben minden cataster-nélküli telekdiarra állított kivetés példájával, vagy inkább bizonyos esetével igérkeztem állni elő. Hadd oldjam meg ezennel szavamát. Legyen azonban szabad—mert véletlenül így jött kezimhez az adatok kikutatása, 's ez a' dolog felvilágosítására nézve egyébiránt mindegy—a' cataster-nélküli telekdij kivetési esetét hoznom legelsőben elő.

Somogy vármegyében már vagy negyven évvel ezelőtt, 's ha nem csalatkozom, boldogult atyám főispánsága alatt végeztetett: hogy miután a' jövedelem bevallása vagy kikutatása olly fölötté sok elcsavarásra 's kijátszásra adna alkalmat, a' subsidiumok 's más illyes nemesi fizetések a' legbizonyosabb, és a' mennyire emberi tehetségünk engedí, legigazságosabb kulcs szerint, 's ehhez képest a' holdak számához szabva viseltessenek.

A' birtokok összeírása tehát következésképen lön kezelve és 1806ban be is végezve. 'S ugyanis:

A' nagyobb birtokosok mappáikat 's telekkönyveiket előadták; a' nemesi községeknek pedig, hol illyesek nem voltak, határkörét a' megye földmérője vette fel, 's a' holdak öszletét referálta; részletes elosztás a' községekre, a' náluk divatozó arány vagy kulcs szerint hagyatván.

1806tul 1814ig a' fizetések ekkép holdszám szerint tétettek a' nélkül, hogy legkisebb tekintet lott volna a' földek jobb vagy silányabb létére.

Később azonban, mihez képest ez iránt is szorosabb igazság szolgáltatassék ki, az végeztetett: hogy—nem ugyan az egyes holdak, mert ez kigázolhatlan nehézségeket gördített volna elő, hanem—az egész határok classificáltassanak.

Öt osztály lön ennél fogva felállítva, 's pedig úgy, hogy a' közép vagyis a' harmadik osztály képezze azon alapot, mellyhez szabva minden határ tartozzék a' reá eső díjt mindaddig viselni, miglen kimutatkoznék, hogy igazság szerint, az vagy magasb vagy alauttbb osztályba volna sorozandó.

Ezen osztályok elsorozhatására nézve tekintetbe jött: a' földek 's rétek jósága; legelők 's erdők mineműsége; bortermés jobb vagy silányabb volta; piacnak távul- vagy közellété; csinált utak vonala; folyók szomszédsága vagy ezek híja; regale beneficiumok mennyisége 's a t. 's a' ahhoz képest, mint mind ez sommásan mutatkozott, soroztattak a' külön külön határok az első, második, harmadik, negyedik vagy ötödik osztályba.

Az 1814ki subsidiumok viselésére ezen itt következő, de egyedül ideális számokra állított kulcs vagy is arány állapított meg. 'S ugyanis:

az 1ső osztály holdja	16 1/4re
2ik „ „	13 —
3ik „ „	9 3/4re
4ik „ „	6 3/4re
5ik „ „	3 1/4re

magából értődvén, hogy ezen számok nem krajozárókat vagy garasokat jelentenek, hanem egyedül azon arányt képezik, mellyben a' fizetések volnának teendők.

1827ben a' koronázási ajándék 's gárda-segedelem geometrica progressio szerint vettették ki.

1831ben a' cholera-elleni védvonali költségek egyedül holdszámra, minden különbség nélkül lettek felosztva.

1834ben végre az országgyűlési költségek fizetésére ezen arithmetica progressio fogadtatott el:

1ső osztály	20
2ik „	17
3ik „	14
4ik „	11
5ik „	8

ugy hogy ha p. o. az első osztály fizetett 10 krt, akkor a' második 8 2/4t, a' harmadik 7et, a' negyedik 5 1/4t, az ötödik 4 krt, 's így tovább; 's a' nemes községek utóbb is az öszletes (in concreto) fizetésnél hagyattak.

E' szerint minden egyén ellenörködhetik magafizetése iránt, 's kiszámíthatja egy krajozárig, hogy vajjon igazságosan vettették-e ki rá a' díj, vagy nem; és szintugy kitudhatja mindenki, hogy nincsenek-e terhelve vagy könnyebítve mások.

Más megyékben, hol a' nemesi fizetések haszon szerint történnek, ugy látszik, nem igen éretik el az igazság. A' bevett mód sok helyütt az, hogy minden 21 és 24 for. e. p. jövedelem egy egy sessióba (ideálisba) vétetik, mellyek számához szabva egyiránt történnek a' fizetések. Ámde ezen haszon tulajdon bevallás, böcsü, számitás 's a t. után tétetik ki. Miből aztán természet szerint, meg nem szünő eltitkolás, határtalan önkény, 's ekkép a' legigazságatlanabb kivetés veszi ok szerinti eredetét. Ugy hogy a' teleknek osztályozott holdszámára állított kivetés igazság tekintetében sok elsőséggel látszik ajánlkozni.

Egyébiránt: nem lehet czélom, ujságlap által olly szövevényes ügyet, mint valami köztehernek igazságos elosztása, fenekestül, vagy csak részletesben is tárgyalás alá vennem, sőt kimeríteni akarom. Elég az, hogy a' felhozott eset—'s illyes honunkban tán több van—nyilván bizonyítja, mikép a' telekdij eszméje hazánkban éppen nem új; 's mi czélszerű 's könnyen kivihető létét illeti, tán nincs eddigéle gyakorlatban volt és levő teherkiosztás, melly annál elfogadhatóbb lenne, mit számtalan okkal, sőt előfordult esetekkel váltig be lehetne bizonyítani, jóllehet gyakorlati alkalmazására nem kívántatik meg, mint Somogy vármegye példája mutatja, valami költséges cataster előleges kidolgozása.

Azt lehetne ugyan felhozni, hogy noha tán az illyes holdszerinti fizetés egy egy megyének helységre 's nemesi osztályaira nézve kivihető volna is, azért ebből még korántsem következnek, mikép az, egy egész országot, 's olly terjedelmest mint Magyarország, hozzákapcsolt részeivel tekintve, hasonlólag alkalmazható lenne, 's hogy ekkép illy esetben a' földeknek egyedes felmérése, böcsüje, bonitálása, szóval: catastrálás, ugyancsak alig volna elkerülhető.

És ez mind igaz lehet, csak hogy, mint éppen most érintém, nem áll, legalább most még nem, míg a' dolog fővonásai egy kissé jobban megalapítva nem lesznek, 's itt nem, mind ennek részletesb fejtegetése 's kikutatása a' legsürgetőbbben tennivalók során; 's pedig, mert szorosb és mélyebb nyomozás következtében, ha egyszer komolyan fogjuk akarni a' dolgot, okvetlen vagy az fog kisülni, hogy Somogy vármegye példája az egész honra alkalmazható, 's ekkép a' dolog életbehozása végett nem kell költséges catasteri előkészület, vagy az sül ki, hogy illyféle cataster kidolgozása elkerülhetlen.

Ha első: akkor egy, kettő, három, és fogjunk a' somogyi példa szerint röglön a' dologhoz, mert itt a' hasznosság 's mély meggondolás valóban nem egyéb, mint beburkolt hátulsó kapu. Ha viszont másik: akkor szintén egy, kettő, három a' somogyi minta szerint, mert „Magyarország pillanatai drágák,“ azon különbséggel mindazáltal, hogy ez esetben egy uttal idővesztés nélkül egy lehető legökéletesb cataster készítése is indítassék meg, mihez képest a' somogyi példa kivetés annak idejében rectificálható legyen, 's Péter, ha rá igen is sokat róttak volna, kárpótlást kapjon, Pál pedig, kire tán az ideiglenes kulcs igen is keveset rakott, az elmulasztottat utóbb fizesse rá.

Akarjunk csak komolyan—'s e' körül forog a' dolog—akkor, telekdijas tervemet illetőleg, így vagy amugy süljön is ki a' való, nincs áthághatlan akadály. 'S ha van valami, mi egy kis meggondolást szülhetne, az nem egyéb, mint azon fatális ötven millió, mellyet tán költenünk kellene, 's mellyért általános szegénységünk közt én legalább valóban sírni volnék hajlandó, feltéve, ha az sülné ki, hogy nem kerülhetjük el a' cataster, 's illyes csakugyan ötven millióba telnek.

Azonban ki tudja, tán az fog kiviláglani, hogy a' somogyi mintán is elmehetünk becsületesen, 's ha nem, hogy legalább ötven millióba nem fog kerülni a' cataster.

A' somogyi esetet illetőleg nem kívánom ez uttal a' nyájas olvasó idejét minden szükség nélkül tovább bitorlani, mert tudom, lesz errül még elég szó. Mi azonban általán véve a' catasteret illeti, nem mulasztatom el itt röviden legalább egy adatot hozni elő.

Franciaországban minden geographiai □ mérföldnek, ha illyes 5—6000 részből állott, catasteri felmérése 7500 francba, vagyis 3000 for. ezüst pénzbe került. *) És ekkép ha a' költségeket egyenlőre vesszük—miután nálunk általán véve alig van egy egy □ mérföld több mint 5—6000 részre osztva, 's alkalmasint ennyire sem—akkor honunk 4894 mérföld terjedelmű catasteri kimérése 14,682,000 for. ezüst pénzbe jönne.

Miután azonban nálunk minden olcsóbb, 's a' legközelebbbrül végbement tagosztályoknál, mennyire nekem van errül tudomásom, igen sok helyen két két garas fizetett egy egy holdtul, mi az egész országra nézve csak 6,239,850 pengő forintra rugna, tán bizvást feltehetni, hogy egy egy hold megbecsülését 's minden más költséget egy egy garasban számitván e' felül, egy magyarországi cataster kellő kiállítására nem ütné fel az ekkép megkívántató 9,359,775 pengő forintot. E' sommát pedig csak elviselhetnék. Ugy hogy bár elégségesnek mutatkozzék a' somogyi minta, bár ne, ha 9,359,775 pengő forintnál többre nem kerül a' cataster, akkor egy és más esetben—legalább az ügynek kivetési kérdését illetőleg—örömmel 's idővesztés nélkül megkezdhetjük a' telekdij-fizetést.

Nézzük ennél fogva ezek után, mikép, mennyire tőlünk függ, mind simábbra és simábbra készítsük el az utat, mimindent lehetne még tervem ellen felhozni.

„Örök adó alá nem veheti magát alkotmányos nemzet, mert mint a' tapasztalás mutatja, függetlenségének garantiájátán sehol sem leli egyebütt, vagy legalább olly tettelegileg, mint az adónak meg- vagy megnemadásában. A' felhozott telekdij eszme, igaz, csak harminczöt évre kötelez, 's ekkép örök tehernek nem nevezhetni azt; ámde harminczöt év felette sok, 's ki áll jót, hogy ez idő leforgása után vajjon fog-e a' nemzet annyi erővel birni, ismét megszabadulhatni azon járomtul, mellyet nyakába vett?“

Illy okoskodást gördített előmbe minap bizonyos tekintély. 'S fontos, 's ugyancsak constitutionalis a' megjegyzés. Nem tagadhatni, csak hogy nincs igazi alapja; mert adó közt, mellyrül senki nem számol, vagy csak illusorie számol, vagy csak akkor számol, mikor oda fordított az, hova egyeseknek tetszett, és telekdij közt, melly egy egy bizonyos tárgyra, 's egyedül a' honnak közvetlen felvirágzására volna fordítandó, és saját magunk által kezelve, éppen olly nagy a' különbség, mint

*) Lásd Zahlenstatistik von Chri. Carl Andre. Stuttgart und Tübingen 1823.

azon egy forint közt, melyet például a lehető legrosszabb útdacára, utvámul vesznek meg rajtunk, és azon egy frnt közt, melyet a takarékpénztárba viszünk önként.

A' harminczöt év nagyobb tekintet érdemel; mert ezen időszak között, ugy mint ma mutatkozik vérünknek és alkotmányos állásunknak diagnosisa, alkalmasint el lesz döntve sorsunk, 's ehhez képest vagy egészen új életre viruland fel vérünk, vagy legbizonyosabban megássuk elsőlyedésünk kikerülhetlen sírját, 's ekkép harminczöt év után vagy igen nehéz sőt lehetlen, vagy igen könnyű lesz akaratunk nélküli megnyergeltetésünk'.

A' koczka, vagy inkább a' dolog — a' dolog mondom, minthogy nemzeti életünk vagy halálunk legalább is függ annyit saját magunktól, mint a' játszi véletlentől — így fog dűlni vagy amogy. Ha így és élünk: akkor nincs baj, mert harminczöt év leforgása után ismét fizetünk teledíjt vagy nem fizetünk, a' miként t. i. kényünk kedvünk fogja tartani; ha viszont amogy és nem vagyunk többé nemzet: ám akkor legalább az én lelkiütem szerint nyergeljenek, terheljenek minket, a' hogy tetszik, 's bánjanak pogyászordók- sőt lelketlen portékákként velünk, ám tessék; mert hol lélek többé nincs és szellem, ott kíméletnek sincs helye; 's olly népvégület, mely tudna ugyan élni 's a' legszebb kifejlésre emelhetné magát, de a' helyett inkább saját beleiben agyarkodik, 's otrombául önmaga oltja ki nemzeti élete világát, illy gyáva népvégület nem érdemel mást.

Tisztelevé említi az emberi események évrája Ferdinand Cortez magas lelkiütemét, melyhez képest elégető gályáit, nehogy hadának győzelmén kívül más választása maradjon. Kövessük e' példát; veszélyeztessük ehhez képest mi magyarok, kik szintolly büszkék 's tán sokkal hiubbak vagyunk, mint a' spanyolok, nem

ugyan flottilláinkat, minthogy illyesekkel nem bírnak, de legalább a' teledíj után egybegyűlő — két garast! Minden esetre, ha mi magunk nem, más nem fogja bámulni e' felette nagy merészségünket! Veszélyeztessük legalább ezt tehát!

Miután azonban még is megeshetnék, hogy minden elrejtett hátulsó kapu nélkül valósággal nem egy magyar ember irtózatná az eszmétől, mely szerint az egyszer habár csak harminczöt évre felvett teledíji fizetést soha többé nem lennének képesek lerázni: ám módosítsuk, ha tetszik, az egész terv alkalmazását az itt következők szerint; 's a' végett, hogy ezen módosítás, mely az eddig felhozott pénzügyi modortul lényegileg különbözik, kényelmesebben felfoghatóvá váljék, legyen szabad 's pedig táblailag mind egyiket mind másikat, nemkülönbön a' felveendő száz milliónak törlesztési planumát, ide ragasztanom, 's ugyanis:

I. Tábla
100 milliónak és kamatjának az eddig felhozott eszméhez képesti kezelése.

Év	T ö k e		Kamat 5%oval	Összesen szabad rendelkezésre
	Kamatra kiadva	Megtartatik és visszavételük		
	for.	for.	for.	for.
1844	90,000 000	10,000 000	4,500 000	23,500 000
1845	90,000 000	10,000 000	4,500 000	
1846	90,000 000	10,000 000	4,500 000	22,000 000
1847	80,000 000	10,000 000	4,000 000	
1848	80,000 000	10,000 000	4,000 000	
1849	80,000 000	10,000 000	4,000 000	20,500 000
1850	70,000 000	10,000 000	3,500 000	
1851	70,000 000	10,000 000	3,500 000	
1852	70,000 000	10,000 000	3,500 000	19,000 000
1853	60,000 000	10,000 000	3,000 000	
1854	60,000 000	10,000 000	3,000 000	
1855	60,000 000	10,000 000	3,000 000	17,500 000
1856	50,000 000	10,000 000	2,500 000	
1857	50,000 000	10,000 000	2,500 000	
1858	50,000 000	10,000 000	2,500 000	16,000 000
1859	40,000 000	10,000 000	2,000 000	
1860	40,000 000	10,000 000	2,000 000	
1861	40,000 000	10,000 000	2,000 000	14,500 000
1862	30,000 000	10,000 000	1,500 000	
1863	30,000 000	10,000 000	1,500 000	
1864	30,000 000	10,000 000	1,500 000	13,000 000
1865	20,000 000	10,000 000	1,000 000	
1866	20,000 000	10,000 000	1,000 000	
1867	20,000 000	10,000 000	1,000 000	11,500 000
1868	10,000 000	10,000 000	500 000	
1869	10,000 000	10,000 000	500 000	
1870	10,000 000	10,000 000	500 000	10,000 000
1871	10,000 000	10,000 000	500 000	
1872	10,000 000	10,000 000	500 000	
1873	10,000 000	10,000 000	500 000	
100,000 000				167,500 000

II. Tábla
100 milliónak és kamatjának olly módoni kezelése, melyhez képest 35 év leforgása alatt szintén megszűnnék a' teledíj fizetése 's e' mellett még is állandóan biztosítva magának az ország évenkénti 5 millió jövedelmet.

Év	Szabad rendelkezésre szolgáló kamatok		Összesen
	for.	kr.	
1844	5,000 000	—	15,000 000
1845	5,000 000	—	
1846	5,000 000	—	15,000 000
1847	5,000 000	—	
1848	5,000 000	—	15,000 000
1849	5,000 000	—	
1850	5,000 000	—	15,000 000
1851	5,000 000	—	
1852	5,000 000	—	15,000 000
1853	5,000 000	—	
1854	5,000 000	—	15,000 000
1855	5,000 000	—	
1856	5,000 000	—	15,000 000
1857	5,000 000	—	
1858	5,000 000	—	15,000 000
1859	5,000 000	—	
1860	5,000 000	—	15,000 000
1861	5,000 000	—	
1862	5,000 000	—	15,000 000
1863	5,000 000	—	
1864	5,000 000	—	15,000 000
1865	5,000 000	—	
1866	5,000 000	—	15,000 000
1867	5,000 000	—	
1868	5,000 000	—	15,000 000
1869	5,000 000	—	
1870	5,000 000	—	15,000 000
1871	5,000 000	—	
1872	5,000 000	—	15,000 000
1873	5,000 000	—	
150,000 000			—

100 millió 3 1/2 %re kölcsön vetetvén, ha minden esztendőben 5 millió fizetetik részint kamatra, részint fogyasztásra, 35 év alatt megszűnik az adósság.

Év	Adósság	K a m a t 3 1/2 %		Fogyasztás leszen		Marad adósság	
		for.	denár	for.	denár	for.	denár
1	100,000 000	3,500 000	—	1,500 000	—	98,500 000	—
2	98,500 000	3,447 500	—	1,552 500	—	96,947 500	—
3	96,947 500	3,393 162	50	1,606 837	50	95,340 662	50
4	95,340 662	3,336 923	18 3/4	1,663 076	81 1/4	93,677 585	68 3/4
5	93,677 585	3,278 715	50	1,721 284	50	91,956 301	183 1/4
6	91,956 301	3,218 470	54 1/4	1,781 529	46 3/4	90,174 771	72
7	90,174 771	3,156 117	72	1,843 882	98 3/4	88,330 888	73 3/4
8	88,330 888	3,091 581	10 3/4	1,908 418	89 3/4	86,422 469	83 3/4
9	86,422 469	3,024 786	44 1/4	1,975 213	55 3/4	84,447 256	28
10	84,447 256	2,955 653	97	2,044 346	3	82,402 910	25
11	82,402 910	2,884 101	86	2,115 898	14	80,287 012	11
12	80,287 012	2,810 045	42 3/4	2,189 954	57 3/4	78,097 057	53 3/4
13	78,097 057	2,733 397	1 3/4	2,266 602	98 3/4	75,830 454	55
14	75,830 454	2,654 065	91	2,345 934	9	73,484 520	46
15	73,484 520	2,571 958	21 3/4	2,428 041	78 1/4	71,056 478	67 3/4
16	71,056 478	2,486 976	75 3/4	2,513 023	24 3/4	68,543 455	43 1/4
17	68,543 455	2,399 020	94	2,600 979	6	65,942 476	37 1/4
18	65,942 476	2,307 986	67 1/4	2,692 013	32 3/4	63,250 463	4 1/2
19	63,250 463	2,213 766	20 3/4	2,786 233	79 3/4	60,464 229	25
20	60,464 229	2,116 248	2 1/4	2,883 751	97 3/4	57,580 477	27 1/4
21	57,580 477	2,015 316	70 3/4	2,984 683	29 3/4	54,595 793	97 3/4
22	54,595 793	1,910 852	79	3,089 147	21	51,506 646	76 3/4
23	51,506 646	1,802 732	63 3/4	3,197 267	36 1/4	48,309 379	40 3/4
24	48,309 379	1,690 828	28	3,309 171	72	45,000 207	68 3/4
25	45,000 207	1,575 007	27	3,424 992	73	41,575 214	95 3/4
26	41,575 214	1,455 132	52 3/4	3,544 867	47 3/4	38,030 347	48
27	38,030 347	1,331 062	16 1/4	3,668 937	83 1/4	34,361 409	64 1/4
28	34,361 409	1,202 649	34	3,797 350	66	30,564 058	98 1/4
29	30,564 058	1,069 742	6 3/4	3,930 257	93 1/4	26,633 801	5
30	26,633 801	932 183	4	4,067 816	96	22,565 984	9
31	22,565 984	789 809	44 1/4	4,210 190	55 3/4	18,355 793	43 1/4
32	18,355 793	642 452	77	4,357 547	23	13,998 246	20 1/4
33	13,998 246	489 938	62 3/4	4,510 061	37 3/4	9,488 184	82 3/4
34	9,488 184	332 086	47	4,667 913	53	4,820 271	92 3/4
35	4,820 271	168 709	49 3/4	4,831 290	50 3/4	—	—

Az első eszmének fényes és eléggé tekintetbe nem vehető oldala az, hogy annak alkalmazása által rögtön nagyobb summákkal, 's ekkép a' siker nagyobb hihetőségével lehetne honunk felvirágzásához járulni.

Árnyékoldalai viszont ezek:

1) Hogy a' kölcsönvevők minden három évben kölcsönük 1/3 részét visszafizetni lennének kénytelenek, mely bolygatás következtében nem élveznék a' természet, a' müiparos, meg a' gyáros, kik közé elosztandó volna a' tőkére fektetendő pénz, azon békét 's nyugalmat, mely illy körülményeket tekintve olly nagy esudákat szokott előidézni.

2) Hogy ki volna vetkező a' nemzet azon lehetőségűl, továbbij kölcsönadás által közvetlen segíteni a' természet, müiparoson és gyároson, 's ekkép közvetve saját magán; mert az első hitelezésen kívül e' terv szerint tőkére nem adathatnék ki többé legkisebb is.

3) Hogy harmincz év leforgása után semmi efféle egyenes jövedelme nem volna a' honnak többé, mert kiadatnék az egész tőke minden kamattal együtt 's ekkép bármikép és mi módon, de új források megnyitására kellene gondoskodni; mert hogy a' virágzásnak indult de még mindig progressioban levő, és acmejét még korántsem elérte ország, minden legkisebb egyenes jövedelem híjával akkor már visszaesés veszélye nélkül ellehessen, az valóban legvérmesb várakozások után sem gondolható.

A' második eszmének fényes oldalai viszont ezek:

1) Hogy in thesi kimeríthetlen kulforrást képez a' terv, 's jóllehet szerinte évenként csak öt millióval

lehetne járulni a' hon felvirágztatásához, azért alkalmazása által harmincz év leforgása alatt még is csak 17 1/2 millióval fektetnék kevesebb a' honba, mint az első eszmének alkalmazása által, t. i. 150, midőn a' másik szerint 167 1/2 millió; ide nem értődéven, mihez képest az első terv következtében a' felvett száz millió, harmincz év után egészen ki volna merítve, a' második tervhez képest az viszont egész épségben gyümölcsöző tőkeként fenmaradna.

2) Hogy a' kölcsönvevők minden bolygatástul menten ugy szólnán a' fond perdu élvezhetnék a' kezükbe letett száz milliót.

3) Hogy a' netalán még is visszafizetett tőkeket újra kölcsönül ki lehetne adni, a' természet, müiparosok és gyárosok felsegítésére.

4) Hogy harmincz év lefolyta után nem kellene aggódní új jövedelmi források megnyitására.

Árnyékoldalai ellenben ezek:

1) Hogy aránylag az első tervhez képest egy kissé igen lassan indítatnék meg e' második terv alkalmazása által a' honi investitio, minthogy az első terv szerint rögtön disponálhatni tíz millióról, midőn a' másodikhoz képest csak öt millióról, 's erről is csak egy év leforgása után.

2) Hogy igen hosszúra terjed a' terv, 's ugy szólnán örökség elvére van állítva az, minek soha sincs tőkéletes sikere; mert minden emberi okvetlen már kezdetkor is magában hordja az ismétli enyészést csiráját. Így például bizonyosan nem lehet száz milliót öt százattalval minden csorba nélkül in infinitum kezelni, 's

aztán kérdés: nem fog-e időjárával, mint mindenütt másutt, nálunk is leszálalni a' kamati láb ötrül negyre, háromra, sőt kétfőre, mi által tüstént tetemesen meg volna csorbitva a' nemzeti jövedelem; mert ugyan ki nek volna kedve tartani száz milliót 5 százattalval, ha 4, 3 sőt 2vel is tudna szerezni pénzt?

'S im ezeka' két különböző, de egy czél felé irányzott tervnek fővonásai. Egyikben is, másikban is van jó, ámde kérdésbe vehető is. Egy kis jóakarattal azonban könnyen kiszemelhetők 's kiegyenlíthetők mindazon árnyéklatok, melyek az egyik vagy másik lényegét alkotják. *)

Mindent ellene 's mellette fontolóra véve én — eddig legalább 's mindaddig, mig okok által meg nem győzetem — inkább az első terv alkalmazásához hajlom. 'S pedig mert

Nincs semmi, mivel annyira kellene gazdálkodni, mint az idővel; 's mert harmincz évre nyuló tervet, noha már illyest is sok nehézséggel, de még is megöhatni valamikép szüzességi lényegében; 's mert német példabeszéd szerint, jön idő, jön tanács; 's végre mert, ha

*) Minden homály 's tévedés elkerülése végett újra figyelmeztetem a' nyájias olvasót, mint az a' felhozott III táblából kiviláglott, hogy a' supponált száz milliói tőke felvétele is más mütétel s annak kezelése 's haszonra fordítása is más. Az elsőnek lepergésére datis concessis harminczöt év mutatkozott szükségesnek; a' másodiknak ellenben az egyik terv szerint ideáliter harmincz évet tüztem ki; a' másik tervhez képest pedig meg nem szűnő fenmaradást.

nem is a jó szerencsében csillagok kedvező állásában, de saját tiszta szándékban, erős akaratban, szilárd állhatatosságban 's hideg megfontolás utáni józan utválasztásban még is csak szabad 's kell is e' szerint egy kissé bizakodni.

Többnyire mind ez, mit közelebről felhozék, nem egyéb mint thema, melyet ekkép így is úgy is variálhatni, sőt egészen meg is változtathatni, a' mint t. i. részletes kikutatás, mélyebb vizsgálat 's a' körülmények állása jobbnak fogják mutatni, hazánk valódi felvirágzását illetőleg, a' dolog elrendelését.

Álljanak ennél fogva mind azok elé — ismétlem e' felhívást — kik honunk felvirágzását szomjazva nem kimélik magukat a' fáradságtól, és czáfoljanak meg, vagy javasoljanak ez lszérűbbet, csak hogy honunk kifejlési themája e' gyakorlati uton is egyszer kellőleg kiserítsék 's hányassék meg.

A' dolog mindinkább kifejtésére czélzó eszmélkedésimet hadd folytassam mindazáltal a' jövő számban.

Gr. Széchenyi István.

Országgyűlési közlemény.

LX. ker. ülés. sept. 22én d. e. 9 1/2 órakor.

Elnök: gr. Ráday és Várkonyi, jegyző: Ghyczy. Az elnökség kijelentvén tanácskozás tárgyául a' katonai élelmezés és szállás ügyében kirendelt orsz. biztosság jelentését, Zala követe Kerkápoly István kerületi székfoglaló rövid beszédében, kiemelvén azt, hogy az alkotmányos polgárnak más esetben legdicsebb követi helyzet, mennyire kellemetlen most nekik, midőn a' rfru, kit az egész ország egy szívvvel és szájjal követül ohajtott, bár nagy többséggel Zalamegye által megválasztott, de a' megyei gyűlésben és baráti körében kifejtett okainál fogva meg nem jelenhetett 's hihetően jól lehet még most is folyvást szorgalmaztatik — meg sem fog jelenni, magát és megyéje sorsát a' KK.'s RR. figyelmébe ajánlotta. Erre viszont üdvözlőleg válaszolá egy m. követ, mikép valamint ez országgyűlés megnyitáskor közfájdalom fogá el a' nemzet képviselői szívével, midőn Deákot, a' nagy hazafit magok közt nem láthaták, ugy ezóta minden összegyűléskor fájdalmasan érzik annak hiányát, kinek emlékezetét a' sirig hiven tisztelni tanulták. Olv. ezután a' katonai élelmezés és szállás tárgyában kirendelt orsz. biztosság jelentése. E' jelentés elején az adatik elő, hogy az orsz. biztosság 1841 april. 29. b. Eötvös Ign. akkori főtárnok elnöklése alatt összeülvén, annak némely tagjai választm. tollvivőnek szabad választás útján megválasztását hozák szóba, midőn mások, a' választmányi tagnak kijelölt de időközben kancelláriai referendáriussá kinevezett nádori ítélőmester helyébe ő fens. a' nádor által tollvivőül kinevezett kir. személynöki ítélőmestert kívánták alkalmazni. Kik szabadon akartak választani tollvivőt, azzal igazolák magokat, hogy nekik mint választmányi tagoknak erkölcsi kötelességük védeni a' legközelebb lefolyt országgyűléskor a' képviselői táblánál nyilvánított elvet, miszerint a' minden törvényes testületnek természetes tulajdonához tartozó belső elrendezési jog magában foglalja a' tollvivő-választást is, ők tehát az ítélőmester helyettesítésében meg nem egezhetnek, miután annak helyettesítéséről sem törvény nem rendelkezett, sem az ország Nádora jelen esetben arra különösen fel nem hatalmaztatott. A' másik fél ellenben a' szakadatlanul fenálló törvényes gyakorlatra hivatkozott, mit ezuttal annál kevésbé vélt megváltoztathatónak, mert az illető elnökök által nevezett tagok és ezek helyettesítése iránt semmi óvás nem tétetett, midőn a' törvényhatóságok részéről megválasztottakra nézve a' helyettesek iránt is tétetett intézkedés. Így állván a' dolog, látnivaló, mikép a' törvényhozás az eddigi törvényes szokást sértetlen akarta fenntartani. Hosszas vitatkozások után egy szótöbbséggel elhatározott, hogy a' tollvivő-választás a' biztosság egyenes igazaihoz tartozik, 's attól ő cs. kir. fens. a' nádor hivatalos felszólítása közbejöttével, egyedül a' nádor iránti határtalan tiszteletből jövőndőre szabad választási elvhez ragaszkodás kikötésével állott el. Minek következtelen a' kisebbség a' biztossági jelentéshez a' többségtől elágazó véleményének okait csatolá. — Ezen különvélemény 's nádori felszólítás felolvasatása után indítványoztatott, hogy miután a' többség figyelembe nem vételével kétségbe vonatik a' törvényes testületek természetes tulajdonához tartozó azon jog, miszerint magoknak tollvivőt szabadon választhatnak, ezen elv fenntartása végett, mely a' képviselői táblánál már mult orsz. gyűlésen kimondatott, alkottassék törvény. Névszerint miután teendőink roppant tömege arra mutat, miszerint még orsz. választmányo' ra többször leendő szükségünk, örvény által legyen mindig kimondva: ki legyen a' vá-

lasztmb. az elnök, 's aleln. 's az is, hogy ha az elnök vagy alelnök halál vagy más akadály miatt kötelességének meg nem felelhetne, a' választmányi tagok legidősebbike hja össze a' választmányi tagokat 's a' választmányi tagok választásának elnököt, továbbá a' főRK közül titkos szavazattal választassanak a' választmányi tagok, és a' főrendi tagok a' választmányi tagok számának csak 1/3-dát tegyék, magok választásának magoknak tollvivőt, üléseiket nyilvánosan tartásák, jegyzőkönyveiket időről időre kinyomassák; ezenkívül az orsz. választmányi tagok kir. hivatalra ne viselhessenek. Egy m. követ azt jegye meg, mikép az eddigi választmányoknál valahányszor helyettesítés 's tollvitel került vitatás alá, mindig a' szabad választás baráti maradtak kisebbségben, most egyszer azonban többségben levén még sem élhettek az elnökség erőtelése miatt természetes jogokkal. A' tollvitel felett 2 hónapig tartottak a' vitatkozások 's a' vitatkozók folyvást díjaztattak, én, illy elnöki erőtelés- okozta költségeknek küldöm nevében ünnepélyesen ellenmondok és viselni nem akarom. A' többi szóló színté kikelt ez önkénykedés ellen, azt nyilván roszalva. Több m. követ pedig küldöiknek az orsz. választmányoktól irtózásukat jelenték, mert azok soha sem ülnek akkor össze, mikor ideje van, vagy ha összeülnek is, titokban működnek, 's munkálataik eredményét csak akkor tudatják, mikor már az orsz. gyűlés nyakukon van, így történik aztán, hogy a' megyék legjobb akaratja mellett sem adhatnak követeiknek kimerítő 's a' választmányi munkálatokhoz szabott utasítást. Egy m. követe kitűzendő jutalmak útján magányosak által kívánna némely kérdéseket megfejteni, az orsz. választmányokat pedig csak akkor alkalmazni, midőn azokra mulhatlan szükség van. Egyébiránt halasztassék e' részben a' törvény-alkotás akkorra, mikor épen orsz. választmány fog kineveztetni. Más m. követ ugy fejezte ki magát, hogy ha mi az orsz. választmányoktól némi sikert akarunk, akkor jelen állapotban őket tovább hagyni nem lehet, hanem a' szőnyegen forgó indítványokat el kell fogadnunk, mert midőn Anglia- 's Franciaországban az illy választmányok jegyzőkönyveiket napról napra kinyomatják, mi még az illető actákhoz is alig tudunk jutni annak idejében, mi az elnökválasztást illeti, a' gallicziai commissio iránt adott kir. válaszban az mondatott, hogy elnökül gondoskodjék az ország, erre hivatkozhatunk. Egyébiránt kimerítőbben szólhatunk a' dologhoz, ha az indítvány törvényjavaslat-alakba öntve fogtárgyaltatni. Indítványoztatott még, hogy ha az elnök össze nem hiná az országos választmányt, akkor a' kitűzendő időben a' tagok magoktól is jöjenek össze, és soha se oszoljanak ugy el, hogy az összegyűlés idejét előbb meg ne határozzák. — Azon követek közül, kik magok is voltak választmányi tagok, egy köv. nyilatkozott: midőn választmányi ülésinknek nyilvánosságát vitattuk, az mondatott, mikép az illyes comitók más országokban sem tartanak nyilvános üléseket, igen, mert más országokban a' választmányi jegyzőkönyvek tüstint kinyomatnak, 's minden kérdés szabad hírlapi vitatásra bocsátatik. De nálunk ez épen ellenkezőn történik, a' honnan, mikor a' büntető törvénykönyv választmányi szőnyegen forgott, az illető censoroknak kiadatott, hogy a' hírlapokban semminemű bünt. törvényre vonatkozó értekezések 's adatok ne közöltessenek. Én tehát a' kérdéses indítványokat pártolom 's hozzájok még azt adom, hogy az alválasztmányi tagok is szavazattal választassanak, ne pedig elnökileg neveztessenek. Megjegyzem még, hogy azon ker. határozatot, hogy választmányi tagok k. hivatalra ne viseljenek, a' legközelebbi választmányi tagok mind tiszteletben tartották, a' honnan valaki közülök valamely hivatalra kineveztetett, választmányi tagságáról nádor ő cs. kir. fenségénél azonnal leköszönt, egy azonban még is találkozott, ki váltó törv. széki ülnökké kineveztetése mellett sem állott a' ker. végzés daczára is a' választmányi munkálatokban részt venni, 's magát a' törvénynyeligenizolnivaly ötlemendásra nem kötelezi: már most az a' kérdés: akarnak e' a' t. KK. és RR. illyes esetekre törvényt alkotni 's ennek alkotása iránt a' m. főRKel hosszabb vitatkozásba ereszkedni? Vagy megnyughatunk azon ker. végzésben, mit egyenkívül eddige ő még mindenki tiszteletben tudott tartani. Ne feledjük, hogy a' kormány illyes törvény által nem igen engedi magát megszoríttatni. Én tehát inkább kívánám a' kerül. végzés ujra kimondtatását, ugy azonban, hogy az a' kir. városokra is terjesztessék ki. Arra figyelmezteté most egy szónok a' KK. és RRt, hogy az orsz. választmányokat illetőleg, akár hozassék törvény, — akár nem, — czélt nem érhetni; mert ha törvényt akarunk hozni, ahhoz a' a' m. főRR nem fognak járulni, ha pedig kerületileg határozunk, ez által nem tartják magokat kötelezetteknek,

hagyjunk tehát fel az orsz. választmányokkal 's nevezünk folyvást kerül. választmányokat. Erre válaszoltott, hogy vannak esetek, midőn az országos választmányokat teljességgel nem mellőzhetni, minthogy azok országgyűlés pótlékaul szolgálhatnak, 's ha végkép megszüntetnének, a' tetemesb költséggel járó országgyűléseknek annál tovább kellene tartaniok 's így költségkímélésből sem lehet az országos választmányi munkálkodásokat egészen megszüntetni, főleg illy országban, hol annyi a' teendő. Egy m. követ, azt kíváná, hogy az országos választmányok csak országgyűlés alatti működésre szoríttassanak. Végzésül kimondatott: hogy az indítványzó követ mint különben is ker. jegyző, öntse országos választmányokra vonatkozó indítványát törvényjavaslat-alakba 's aztán terjessze elő. Olv. továbbá a' biztossági jelentés mindaddig, míg a' sora a' 4ik számú csatolványra került, melyben a' hadikar részéről kinevezett katonai tagok az orsz. választmány köv. kérdéseire: 1ör, vajjon a' katonai rend szükségéhez alkalmaztatott 's a' legszorosb gazdálkodás 's legczélszerűbb takarékoság elveit elilletezve dolgoztatott e' tervezet a' szükséges költségek felvetésével az iránt: mikép a' már fenálló épületek, mennyire a' kívánatnak meg nem felelénének, czélszerűleg megigazíttassanak. 2) Vannak ékeszen valami tervek az építendő laktanyákra nézve a' már fenálló tekintetbe vételével? németül felelnek. E' német csatolvány felolvasásának ellenmonda több követ 's neheztelve jegye meg, mikép a' néhány ívre terjedő választmányi munkálat 3 nyelvű, a' mennyiben a' magas hivatalnokok diácul, a' katonák németül, a' választmányi tagok pedig magyarul beszélnek benne! Egy követ megyéje nevében kívánja, hogy az idegen katonák távozzanak már valahára az országból, ezuttal pedig inkább akarja, hogy az egész munkálat abban maradjon, sem hogy a' német csatolvány felolvasassék. Erre válaszoltott: az iránt még határozat nincs, hogy az idegen nyelven irt adatok fel ne olvastassanak, egyébiránt ha ugy tetszik, kiki olvassa el oda haza a' német adatot, annyi azonban bizonyos, hogy mi a' német nyelvnek sokkal több hasznát vesszük, mint a' diáknak, már pedig egy diák csatolvány felolvasatott. Egy követ azon csudálkozott, hogy miután a' hadi karban vannak magyarok, miért nem neveztettek biztossági tagokul olyanok, kik nemzetünk nyelvén tudnának felvilágosító adatokat szolgáltatni. Egy másik a' diák és német nyelv közt különbséget lát, mert a' diák nyelvre nézve még csak a' jelen országgyűlésen történt a' kiküszöbölés; a' német pedig eddig sem volt gyakorlatban 's jövőndőre sincs rá szükség. E' választmányi munkálat diák-német magyar egyszersmind, épen ugy mint itt e' városban függesztett táblák, melyeken ma is olvashatni „Heute um fünf Uhr nagy zene a' ligetben.“ Minap egy érsek halála tudatásaul nem állottak diák czédulákat nyomtatni a' consiliariusok számára, külön ismét magyart a' követekére. Ez folyvást így megy, de ideje már hogy e' nemzet ne engedje magát gunyoltatni. Egy városi követ megemlíté, hogy ő a' választmányi ülésben is ellenzé e' német adatnak a' választmányi munkálathoz csatolását, de nem pártoltatott. Végül kimondatott, hogy a' német csatolvány nem olvastatik fel, hanem kiki olvassa el oda haza. A' jelentés tovább olvastatása nyomán az jöve viláossággra, hogy a' hadikar részéről kinevezett tagok felvilágosító adatok szolgáltatása végett küldettek ugyan ki, de ők a' törvényhatóságok által felállított laktanyák iránt az utószori orsz. küldöttség számára tett számszerinti feljegyzésen kivül valamely tökéletesb összeírás 's a' laktanyáknak czélszerű alkalmaztatásához megkívántató terveket nem szolgáltatottak, ugy hogy e' részben tudományszerzés végett egy alválasztmány lett szükségessé; más felől értekezésbe bocsátkozván az orsz. választmány a' kir. kincstár részéről megbízott tagokkal, általános kinyilatkoztatásra szólította fel őket az iránt, hogy a' katonai élelmezésből származó terheknek, a' mennyire azok törvényesek, megváltása fejében a' kincstár által minő megváltási summa kívántatik? mire a' kincstári küldöttség részről az adatott elő, hogy mielőtt a' megváltási számszerinti summáról szó lehetne, előbb a' katonai élelmezés iránt fenforgó némely tekintetek elhatározása szükséges. Mivel azonban a' kincstári küldöttségtől előadott kérdések vitatásába annál kevésbé látta szükségesnek az országos választmány ereszkedni, mert azon kérdéseken már mind ő felsége mind az ország túlhaladtak, az irántuki újabb vitatkozás az orsz. választmány megbízatása körébe nem tartozik, újabb felszólította a' kincstári küldöttséget a' megváltási summa kijelentésére. Azonban a' kincstári küldöttség, miután előbb a' megváltási summa rendes és pontos behajtásának biztosítását 's a' közadótól külön kezelte-

sét szorgalmazta, oda nyilatkozott, hogy az általános megváltási summának számszerű kijelentésére nem bocsátkozhatik, hanem az országos választmánynak e részbeni kívánságát, iránta nyerendő utasítás végett nyomban feljeleníti. Több hónap eltelté után 1842 nov. 20-án a kincstári küldöttség nevében szóval nyilvánított, hogy az orsz. választmánynak azon kívánsága, miszerint a katonai élelmezés és szállásból származó terhek megváltása fejében bizonyos általános pénzbeli summa a kir. kincstár részéről megállapították, legfelsőbb helyre általok fölterjesztetvén, ő cs. kir. felsége a kincstári küldöttek által kitűzött kérdéseknek az orsz. választmány általi megfejtését tovább is kívánja, azon kijelentés mellett, hogy az orsz. választmányhoz rendelt kincstári és katonaiszemélyek hatásköre a törvény értelmében egyedül a szükséges adatok előmutatására terjed. Ezek felolvasta után megjegyeztetett, hogy azon elv, miatha a kincstári egyedek hatásköre egyedül adatok előmutatására volna szorítva, nem az egyezkedésre is kiterjesztve, az 1840: 3. tezikkel merőben ellenkezik, de ellenkezik a kincstári egyedek azon eljárásával is, miszerintők a megváltási summa beszédetése, kezeltetése, biztosításába bocsátkoztak, így a helyett hogy könnyítették volna a munkálatot, még nehézségeket gördítettek a választmány elibe. Indítványoztatott tehát: hogy ő felségéhez e tárgyban minél előbb felirás tétessék, mellyben a kincstár részéről egyezkedésre teljesen meghatalmazandó egyedek kiküldetése kéressek; hogy azonban tisztában lehessünk az iránt: minő utasítással lássuk el a részünkről kiküldendő biztosokat. ha vajjon a megváltási sommát továbbra is általánoságban szorgalmazzák e? vagy pedig a megváltandó terheknek részletes és szövevényes kérdésekre ágazó fejtegetésbe bocsátkozzanak? olvassuk át a választmányi munkálatot, s lássuk mellyek a megváltandó törvényes terhek; némelylek azt is említi, hogy ha az élelmezés megváltása nem történhetnék is ezuttal, legalább az adózó nép háza s tüzhelye szentségét legérezhetőbben sértő szállásolás váltassék meg. s így a választmányi munkálatra vonatkozó felirás is ez értelemben történjék. Erre választatott, mikép a szállásolás s élelmezés elválasztása megtörténhetik ugyan, de erre nézve is tudni kell előbb, hogy a szállásolás vagy élelmezés terhe nyomja-e inkább az adózót, továbbá ha a szállásolás terhétől meg akarjuk könnyebbíteni adózóinkat, magunk építsük e a laktanyákat bizonyos időszakokra osztva, vagy pedig e részben is pénzen váltsuk meg magunkat a kormánytól. Illy s több nemű kérdés jö elő, olvassuk tehát tovább a biztossági jelentést. Egy szónok megjegyzé, mikép megéjje a szállásolást törvényesnek ismeri, de a deperditákat törvénytelen terheknek. Ezután észrevétel nélkül olv. tovább a biztossági jelentés.

LXI. ker. ülés. sept 23-án d. e. 9edfél órakor.
A részeknek országgyűlésre újra meghívása iránti felirásjavasl. jegyzői szerkezetének felolvasta után, folytatott a katon. élelmezési és szállásolási jelentés s egyes megyék könnyebbségére vonatkozó indítványok elhangoztával a katonai vonatások s a előfogatokról szóló törv. javaslaton anynyi módosítás történt, hogy a 11. §. ezen kitétele helyett: „Ha pedig a költöző katonaság az uti jegyzékben kitűzött időn túl késnek, a fuvarosok félnapnál tovább várakozni nem tartoznak“ az tételt: 2 óránál tovább várakozni nem tartoznak, ezt is ugy, hogy fél óráig ingyen, további várakozás fejében pedig minden fél órai várakozásért fizetendő 30 krért tartoznak teljesíteni. A 12. §. szinte történt változtatás annyiban, hogy a szerkezetben ajánlott azon mód helyett, mikép az egyes katonai személyek átkötözésekor történő kihágások az alispánnak rendeltettek följelenteni, ki tüstint itéletet hoz, s a hozott itélet az illető katonai hatóságnak végrehajtás végett megküldetik, a büntetési esetek azonban ide nem értetvén. Ezenkívül észrevételvén, mikép 1840 évi 3ik törv. cikkben nevezelt országos választmány és hadi kormány részéről kiküldetett tagok által az illető törvényhatóságok közbe jövetelével helyszinén szerkezett összeírás kivonatában s részletesen leirt haszonvehető épületeknek rovatos kivonatában a részekből egy vármegye sem fordul elő, határozatott: miszerint nádor ő fensége üzenetben kéressék meg, hogy a részeket a katonai szállásokat illető adatok beküldésére felszólítani méltóztassék.

XLIX. orsz. ülés egyedül a m. főRknel sept. 25ken d. e. 10 órakor. A gör. n. egyesült választmány dolgában a m. főRknek a KK. és Rkhez intézendő válaszüzenetbeli szerkezet elolvastatván, fölvetett a KK. és Rknek a m. főRkhez a vegyes házasságoktól a magyarországi kath. papság által az egyházi szer-tartások megtagadtatása tárgyában kelt üzenete s felirás-javaslat (i. f. e. Társ. 67. és 68. számait.) A tanácskozásokat az ország primása kezdé meg, kinek beszéde köv. pontosult össze: Lajosak Ferencz n. váradi d. szert. m. püspök 1839. mart. 15én körlevelet bocsátott híveikhez, mellyben a kath. egyháznak vegyes házasságokat tárgyzó tanítását előadja, m nek kifejezéseiből midőn némelly lekipásztorok buzgóságukban hajlok lehetnek volna azt következtetni, hogy a v. házasságokat gátolni kell, jónak látá ő fels. azon év april. 27iken 6113. szám alatt kelt s az ország minden érsekei s püspökeihez intézett körlevelét kibocsátani, mellyben a kath. clerus az 1791: 26. megtartására figyelmeztetik. E tájban a v. házassági ügy hazánkban kívül legnagyobb tüzrel folytatott, és a kath. egyház életkérdései vonnattak vitatás körébe, hazánkban pedig törvényjavaslatok készültek, mellyek szerint a vallásos reversalisok jövendőre erőnkülieknek nyilatkoztattak, a v. házasságra lépni kívánók ezután mindenkor a völegény vallásbeli lekipásztor által rendeltettek összeadatni s elhatározatott, hogy az ezután köntendő v. házasságokból születendő mind két nembeli gyermekek atyjok vallásán neveltessenek. Ő fels. megerősítése mult orggyül. nem járult azon törv. javaslatokhoz, mellyek a v. házasságokat kath. jellemökül kivételzetni céloztak, mit a magyarországi püspökök figyelembe vévén, elhatározták v. házasságok körüli hivatalos eljárásukat ugy intézni, hogy midőn egy részről a polg. törvényeknek hódolnak, másfelől a kath. szentegyház tanítását sem tagadják meg. Mult orggyülésen e részben törvény nem hozatván, e kettő közt lehetett választani a magyar fő papoknak, t. i. vagy minden rendelkezés nélkül magokra hagyni híveiket köv. orggyülésig, s így 3—4 hosszú évig bizonytalanságban hanykodni engedni a magyarorgi anyaszegyházat, akkor midőn más országokban a v. házasság kérdése végkép eldöntetett; ez minden bizonynal a magyarországi katolikusok elszakadásának a közönséges anyaszegyházról fogott volna tekinteni; vagy pedig az anyaszegyház többi részeihez kelle csatlakozniok; a dolgok illy állásban született az 1840iki orggyülés berkesztése után a főpásztori körlevél, melly legnagyobb gondnal és ovatossággal szerkesztve, mit sem rendel egyebet, mint hogy adassék meg Istennek a mi Istené, s a császárnak mi a császáré, azaz a gyermekek hite biztosítása nélkül kötötett v. házasságnak nem helyeslése a szentegyház résziről áldás megtagadás által jelentessék ki, azonban más részről a polg. törvénynek is tétessék elég, mennyiben az illy házasság-körüli eljárás, melly áldás nélkül a kath. pap előtt történik s érvényes, a legnagyobb illedelemmel teljesítessék. E pásztori levelet nem mondhatni a primásának, mert annak megállapításában és szerkesztésében az 1840iki papi gyűlésen jelen volt minden püspök részeseül; azok pedig, kik a papi gyűlésre meg nem jelenhettek, szinte hozzájárulásukat nyilvánították. Nem áll tehát a v. házasságok botránynak mondatának, hanem azokról az mondatik, hogy vétkeznek, kik eltántorodva az anyaszegyház tanítása ösvényéről gyermekeik hitet is koczkatatják, s azonkívül v. házasságra nem is a törvény-rendelte uton lépnek. A kath. egyház a r. pápát látható fejeül tiszteli, mivel tehát szabad vallásyagorlatánál fogva mindenkor közlekedésben állhat s e közlekedési jog indítá arra a magyarorgi püspököket is hogy v. házasságok körüli intézkedéseket a római pápával közöltték, várván attól a fenforgó nehézségek elosztatásaul szolgálható valami czélszerű rendelet, így keletkezett 1811. april. 30án ama pápai breve, melly a katolicusokat is megnyugtathatja, de más részről a protestánsoknak is kedvező. Ezen brevére, mellynek foglalata egyedül lelki dolgokra vonatkozik, köv. a kir. placetum olly utasítással, hogy e breve kihirdetésekor az egyházi rend a v. házasságok kötésénél az eddigi illedelmes eljárásra figyelmeztessék, így született az új körlevél 1841. nov. 18án mellyet előbb én, aztán pedig a többi püspökök bocsátottak ki. Arrul vádoltatom, hogy én mint ország primása a kir. felség bizodalalmával éltem volna vissza. De ez nem áll, mert körlevelém csupán lelki dolgokra volt szorítva s egyedül az egyházi ren-dhez intézve, kivonatban s a kath. clerus keményebb kifejezésit gyengítve adtam tudtal az illető lelkészeknek a pápai breve tartalmát. Visszaélésnek azt lehetne nevezni, ha mi papok elmelloztük volna azt, mit az egyház feje tanit. Mi a „botrányn“ szót illeti, mint minden kimondásnak, ugy ennek is a körülmény adja meg igazi értelmét. Mondatott ez ollyan katolikusra, ki a r. kath. hit lelkészet kikerüli, a ki vegyes házasságra lépésében sem a vallás s em a haza törvényit nem tiszteli, hanem ollyas uton jár, melly törvénytelen, ez mon-

datott botránynak és mint törvénytelen az is marad, mig a törvényhozás másképen nem rendelkezik. Mi a pásztori körlevelek következtetésit illeti, tapasztaltuk, hogy ezek legyözhetlen akadályokat nem gördítettek a v. házasságok elibe, mert azóta áldás nélkül is számtalan v. házasság keletkezett; más részről azt is tapasztaltuk azonban, hogy sokban a szenderülni kezdő hit csakugyan felébredt, s a házasság az érzékiség köréből magasb tájakra kezdett emelkedni, mi az erkölcsiségre nézve tagadhatlanul hasznos. Tapasztaltuk főleg a köznépnel, hogy az eleinte látszott mozgalom lassanként megszűnt, aránylag kevésb panasz tétetett, sőt ha tétetett is, magoktól azoktól, kiknek nevében tétettek, el nem ismértettek. Hogy a törvényhatóságoknál az el-lenzés nagy volt s az 1647: 14. törvény szigorúsága a körlevelek kibocsátójára is alkalmaztatni szándékoltatott, igaz: ugy de az áldás megtagadtatása nem ütözik törvénybe, sőt mint lelki dolog polg. hatóság alá nem is tartozhatik, s így nem is vonhat maga után semmi polg. büntetést. Miként a protestánsok vallásos intézkedéseikre nézve saját főnökeiken kívül semmi polg. hatalmasságtól nem függenek, szintolly függetlenséget igényel a r. kath. egyház is vallásos eljárásiban, de a v. házassági áldás-megtagadásra nem is alkalmazhatni az 1647: 14. t. czket; mert az, az erőszak foglókra hoztatott. Egyébiránt én arra nem terjeszkedem, mit a t. KK. és Rk a főpászt. eljárásból folyadékul kivonnak, csak annyit mondok, hogy a püspökök a mit tettek, kötelességükül tették. Ezek primás ő hge beszédének turedékei. Felváltá ő hgségét egy előkelő országos tisztviselő. A KK. és Rk felirásjavaslata ugymond a megszólalt főispán, hosszas és bonyolított, egyébiránt két fő-részsre osztható. 1ső részben kárhoztató itéletet mondanak, a 2dik részben pedig jövendőre ovó eszközökül gondoskodnak. A KK. és Rk előbb a n. váradi és rosznyai püspököket kárhoztatják, miután azonban e két püspök eljárását a v. házasságok körül az egész magyar clerus magáévá tette, kárhoztató itéleteket az egész magyar kath. egyházi rendre kiterjesztik, s ez nagyon természetes, mert az egész clerus sem többet sem kevessebbet nem tett mint ama két püspök. Mult országgyűlésen a m. főRk a 2 püspök eljárásában semmi törvénytisértést nem láttak, mert 1ór miután a megáldás egyházi szertartás, az egyház tulajdona, annál fogva törvény róla nem rendelkezhetik. 2) az 1791: 26. t. cz. ben áldásról szó sincs, 3) mert a v. házasságok áldás nélkül is érvényesek. Ezen okok a mult orsz. gyűlésen állottak, tehát mostis állanak, s így következtességnél fogvást az áldás megtagadásban most sem láthatunk törvénytisértést. Az 1839iki kir. leiratban más nem foglal-tatik, mint az, hogy a v. kath. clerus a v. házások összeadatásáról az 1791: 26. törvény rendeletit megtartsa, ezeket megis tartotta, nincs hát ok, miért roszaltatnók a körleveleket ő fels. áltá. Ha a körlevelek nem törvénytisértők, szinte nem az a pápai breve s a kihirdetésére adott kir. placetum. Arra kéri ő fels., hogy a brevére kiadott placetumot vonja vissza, annyi mint ő felségének azt mondan, hogy ő a törvényt nem méltányolta. Érezték ezt magok a t. KK. és Rk is, honnan az ország primását vádolják, mint kinek tudnia kellett volna azon törvényeket, mellyeken a különböző vallásbeli felekezetek viszonyai nyugosznak; tudnia kellett volna tehát azt is, hogy a kir. placetummal megerősített breve miben ellenkezik a hazai törvényekkel s ő mégis azt egész kiterjedésében nemesak közre tette, hanem új körlevél által megtartatni parancsolta. Ugy de miután a brevében törvénytelen az volt, e v. áldás az ország primását nem terhelheti. Mi azon kívánatot illeti a KK. és Rknek, hogy jövöre nézve minden olly brevétől és bullától, melly az ország törvénytét bármikévely részben sértené a f. kir. placetum tagadtassék meg, fölöslegnek tartom, mert e részben elég biztosítékul szolgál a placetumbeli azon szokott ovás, mennyiben t. i. az ország törvényével nem ellenkezik Arra nézve pedig, hogy ő fels. a király azon brevét és bullákat, mellyeket placetumával helyeslend, országgyűlésre az ország Rdei elébe terjesztieni méltóztassék, annyit mondhatok, hogy a placetum-adás kirekesztő fejedelmi jog: de nem is kívánatos az orggyülés elibe terjesztés, mert ez vagy kihirdetés előtt vagy kihirdetés után történhetnék, ha kihirdetés előtt történik, akkor miután tudva van, mikép a pápai bullák és brevék gyakran magányosak viszonyai elintézésére is vonatkoznak, orgs. gyűlés pedig csak 3 esztendőben szokott egyszer tartatni, így a magányos polgárok ügyei sérelmet, késedelmet szenvednének; ha pedig kihirdetés után terjesztetnének a pápai bullák vagy brevék orgs. gyűlés elé, már akkor a megtörtént dolgot meg nem történtté nem változtathatni „factum infectum fieri nequit.“ Továbbá

a
sá
mi
kil
má
üa
za
ke
tö
sz
ná
sé
sá
vé
ne
vo
gé
mi
né
tés
vé
vo
rel
gy
az
eg
fü
fü
mi
sz
a
2
sz
sz
tö
ta
gy
va
ki
ne
1
pa
ne
ga
ly
He
ta
m
sz
m
vé
to
re
ho
le
ta
so
ni
k
es
ro
rá
re
so
ti
re
na
ki
ta
fo
te
S
ti
s
h
d
z
ly
su
fa
g
s
t
lá

a' t. KK. és Rk törvényt ohajtának, hogy olly v. házasságok, mellyek az 1839ik évi mart. 15ik napjától, úgy mint a' n. váradi körlevél kibocsátásától ezen törvény kihirdetéseig a' kath. lelkipásztor előtt, vagy akármely más az illető törvényhatóság határozatában megszabott ünnepléses mód szerint kötöttek, ugyszint az illy házasságokból eddig született, vagy születendő gyermekek törvényeseknek kijelentessenek. Én részemről illy törvény hozatalát következősire nézve veszélyesnek hiszem, mert ez jövendőre is törvényszegésre bátoríthatná az embereket; de nincs is illy törvényhozásra szükség, mert szinte célt érhetni az által, ha illy v. házasságok, mellyek nem a' kath. lelkész előtt kötöttek, a' törvény rendelőhöz képest kath. lelkész előtt ismételtetnek; ha pedig halál vagy más akadály miatt lehetetlen volna a' recopulatio, újítva áll a' folyamodás utja ő felségéhez a' gyermekek törvényesítettéseért. Mennyiben mindazáltal az egyházi újabb intézkedések csakugyan némi aggodalmat ébresztettek volna, annak megszüntetéseül új felirásban kérjük meg ő fels., hogy azon törvényjavaslatunkat, mellyet már 1841 b. fölterjeszténk, megerősíteni, az 1647: 14. t. cz.-nál fogva indított pereket pedig, habár elég alajok nincs is, az illető megyéknek visszaküldeni méltóztassék. Egy megy. püspök azt mondá, hogy a' főpásztori körlevelek, mint csupán egyházi szertartásokról szólók, polgári befolyástól függetlenek 's e' részben hivatkozott az egyház függetlenségét illetőleg szent István és Kálmán mint szinte az 1550: 16. t. czikk rendeleteire, mellyek szerint az anyasz. egyház saját egyházi szabályi szerint a' püspökök által igazgatandó. Hivatkozott az 1790: 26ra mellyben mondatik, hogy az evangelicusok idegen szertartások 's valláselveikkel ellenkező eljárásokra nem szoríthatnak, 's vallásos dolgaikban saját előjáróiktól függenek, ha tehát az evangelicusok annyira biztosíthatnak, miért kellene a' catholicusokat szabad vallás-gyakorlatjukban polg. befolyás által megszorítani? Ha valahol, itt van helye a' viszonyosság elvének, hogy t. i. kiki saját hite 's meggyőződése szerint tisztelhesse istenét. Ezt az igazság és méltányosság is kívánja. — Az 1791: 26: azt rendel, hogy a' v. házasságok kath. pap előtt kötessenek 's ne akadályoztassanak; hogy nem akadályoztattak a' vegyosházasságok áldás-megtagadás által, mutatja azon számtalan v. házasság, mellyek azóta kötöttek. Angliában, Franciaországban, Hollandiában sőt Amerikában is ugyanezen szabály tartatik meg a' v. házasságokra nézve s akkor hogy lehetne magát a' magyar egyházi rendnek a' közönséges anyaszentegyházról elszakasztani, annál is inkább, mert mult országgyűlésen magok a' m. főrk sem láttak törvénysértést a' v. házasságok meg nem áldásában. Itt tehát törvénysértésről szó sem lehet, mert a' magyar törvény még eddig a' szentségek kiszolgáltatásáról nem rendelkezhetett. Szólítsuk fel tehát a' t. KK. és RRT, hogy felirásjavaslatuktól álljanak el. A' követk. szónok leginkább a' felirás egyes szavait 's kifejezésit taglalagá, mire Nádor ő fens. megjegyző, mikép a' tanácskozásonak annál is inkább a' dolog lényegére kell szorítkozniok, mert különben vége hossza nem lenne a' vitakozásoknak. (Folyt. köv.)

Soprony sept. 20kán. F. hó 13kán léptek ő cs. kir. fens. Ferencz-József, Ferdinand-Miksa és Károly-Lajos fhgek főnevelőjük Bombelles gr., cs. k. kamarások Coronini, Ledochowszky és Morzia grófok kíséretében Grätzből Rába-sz.-Kereszten hazánkba, hol a' sopronyi ker. főbiztos Szabó Ferencz 's az illető megyei tisztviselő uraktól fogadtattak, melly alkalommal Ferencz főhg tisztviselő magyarsággal nyájasan fejező ki onnan eredt örömt, hogy Magyarországra földére lépett s kijelenté, hogy e' napot élete legszebbjei közé számíttandja. Innen ő fenségök Körmend, Keszthely, Sümeg felé verén utjokat, sept. 15én délre Sárvárra érkeztek 's itt megzemlélvén a' pompás uri kertet 's gazdaságot, a' tiszteletökre adott néptáncznál is jelen valának. Szombathelyen a' vasi másod alispántól 's több megyei tisztitől ünneplésesen köszöntve, az ottani fényes székesegyházat látogatták meg 's az oltárnál buzgó fohászt bocsátának a' mindennek urához; aztán a' megyei dologházat látogatták meg 's mély szánakozásuk kifejezéseivel hagyák el a' szerencsétlen rabaskodók műhelyeit. Este Kőszegre érven, a' városi 's az ott állomásozó katonaitisztikartól és fegyveres polgári csapattól fátylós zene közt üdvözöltettek; 16kán a' fegyvergyakorlás végett ottan összevonult dragonyos ezredet szemlélték meg, midőn Ferencz főhg korát haladó bátor ügyességgel lovagolván, bámúlásra ragadá az őt látókat; innen Horpácsra mentek a' fens. utazók, hol a'

szíves házigazda Széchenyi Lajos gr. főudvarmester ő exjának finom izlése, tündérlaka ékessége 's a' fenséges vendégek mulattatására rendezett örömművelés leírása a' költői toll nehéz feladata. A' gazdag ebéd alatt számos pohár ürített a' fels. uralkodóház tagjai egészségökre. Eszterházan új örömművelés mulattatá a' magas vendégeket; a' fm. házi ur Eszterházy Miklós hg szép nejjével mindent elkövetett, hogy fens. vendégei iránt hódolatát tanusithassa; este a' gyönyörű lak minden része kivilágított, az urodalmi számos jobbagység több csoportozatban tánczolván ünneplé ez örömteljes estét; 17én Eszterháztól búcsút véve a' fens. utazók N.-Czenken Széchenyi István gr. bájós kastélyában misét hallgattak, reggeliztek 's a' Fertő megtekintése után Sopronyón keresztül a' katonai 's polgári előljáróság, a' polgári katonaság és számos néptömeg élénk sorai közt Fraknó ős várában számos ágyudörgés közt, Eszterházy Pál hgé által szíves köszöntéssel fogadtatva, megszállottak; ebéd után a' nagy értékű kincs- és fegyvertárt megzemlélvén hálásra Kismartonba érkeztek, a' szépségéről híres vár előtt felállított városi fegyveres csapat 's hullámzó nép örömrivalgái közt. 18án a' szépségéről híres kertet 's meglázakokat szemlélték meg 's végzett roggelizés után a' fens. utazók Vimpácson keresztül hazánkat elhagyák, de fenmaradt 's fenmaradand mindazoknál, kik szerencsések valának ezen a' természet 's műveltség szép tulajdonival ékes főhgek közelében lenni, édes emlékezetök; növelje 's vezérelje isten őket a' nemzetek boldogítására!

Jászkunság sept. 4ikén kezdve 16 napig folytatott tartott a' Jász-kun kerületek átalakulási reményt hozó, reményt csüggesztő közgyűlésök. Szép számmal gyűltek egybe a' haladás hőbárú 's a' maradás hű emberei. Bus komolyság lepte meg ezeket, élénk vidor tekintet jellemző az elsőbbséket. A' szokatlan nagy számú hallgató ifjuság és minden színvegyület mozgalma jóslá a' megméretés órájának elérkezését. Ütött az óra. És megnyitá alelnökünk a' közgyűlést, kikelve azok ellen, kik peititót nyujtva az orsz. Rdeinek, sértő rágalmaikkal gyanusíták a' tiszti kart. Hittük, hogy a' belrendezés fölötti tanácskozásra kitűzött gyűlés, mellyért százezrek ohajtása forrott egybe, azonnal munkálatahoz fogand; hittük hogy fabiusi taktikával nem késeltetik a' százados ohajtás és irott malasztok életbe léptetését 's hittünk és reméltünk sokat; mert a' nemzet vala fel-szólítva bajainak elosorolására 's gyógyyszerek kimutatására; de eleintén esalatközra láttuk magunkat. Mert ezen kitűzött célra egybehívott gyűlés, szokott periodicus szint megártá. Kisgyűlések jegyzőkönyvei hitelesítették, magányügyek vétettek föl. És nem lehet észre nem venni a' gyors levelezést Pozsony és Berény között 's a' honosított conferentiákat. Olvastattak az országgyűlési követek tudósítási. Minden oldalról méltó neheztelés hangzott, hogy a' követek igen röviden irnak 's tudósításuk csak a' küldött irományok száraz elenchusa, szavazatjaikról mélyen hallgatva, az első követ pedig magát követnek sem írja. Végzésé lön: tudtul adni a' követeknek, hogy küldöik megkivánják tőlük, mikint a' tanácskozások folyamatjárul, mind két résznek okairul 's magok szavazatjárul kimerítő 's okokkal támogatott tudósítást küldjenek. Előjöttek a' petitio tárgyában nyomozott táblabíráknak tudósításaik olly szeltemben, hogy a' Jászkerületben a' petitio aláírására több lakos ámitással vétettek, a' sértő kifejezéseket el nem vállalják; a' Kis-kunkerületben pedig tömegestül gyűlt fel a' nép, magáéknak vállalván a' petitio 's egyenkinti kihallgatást ellenözven. Felolvastattak aztán a' petitio és annak comitivája. Megsértetve érezte magát és főtisztjét a' nádori főkapitányt a' tiszti kar, és aggdóva tanácskozott becselennitése meg-boszulásáról. Voltak, kik kir. biztosságot kívántak a' tisztikar tisztaságának kinyomozására kérni; de voltak, kik az átalakulási kérdések szövevényeivel tapogatózás közben ejthető érzékenyebb feljajdulásokat boszuvágy nélkül nemes lélekkel mellözve, egyenesen csak a' dologot magát, úgy mint a' megtörtént hibáknak miképeni orvoslását, ingerültség nélkül ohajtották tanácskozás alá venni; sőt azt sem helyeselhették, hogy a' Jászkunban némelyek actio alá vétettek, hivatalaikbul kitétettek. Magok a' kerületek utasításul adták a' coordinatio sürgetését, el kelle hát ösmernia' hibákat és hiányokat; mellyeknek a' petitio aláírói által történt keményebb hangu 's bár sértőnek vehető elosorolásaért oly körülmények között, midőn egyesült nemzeti lelkiülettől áthevülve kellene az irott malasztokért vinni, tanácsosa boszuállás fegyverét nyugodni hagyni. De a' többség szava azt határozá: hogy a' fens. nádorhoz küldessenek fel minden irományok, onnan várva elégtételt. Azon-

ban hogy főkapitányuk ártatlanságát és becsületét megőrizve kitüntethessék, valamint Fejérmegye is, mellynek kebléből származott főkapitányunk, cselekedett, úgy a' kerületek is minden törvényhatóságnak megküldve belrendezési tervöket, egyuttal megirandják, hogy azon vád, mintha a' főkapitány a' tanácskozás végett összejönni akaró kiskun községeket elszélesztette volna követi állásában, azzal mentetik ki: hogy nádori főkapitány ur követnek megválasztatván, maga magának fentartotta kormányzói befolyását, azonfelül tarthatott attul is, hogy a' községek egybegyűlvén roszat találnak végezni magok közt: van pedig egy régiebb végzés, melly a' conventiculumok tartását tilalmazza. Végre több nap mulva, miután a' tisztikar magányosan megolvassa a' 25 községnek terveit és megdudhatta, önmaga mit akarjon és mit ne akarjon, csakugyan elkezdett a' coordinationalis tanácskozás, felolvastattak egyenkint a' vélemények, és sem modor sem kifejezés ellen észrevétel nem tétetett. Két tárgy volt, mellyben a' községek nagy többsége meggyezett: 1) az adómentességek eltörlesztése, 2) a' képviseleti rendszer elfogadása. Az adómentesség kérdése, melly a' tisztviselőkn kívül a' községek jegyzői, minden vallási hitszónok, tanítók, egyháziak, kántorok, harangozók 'sat., érdekébe vágott, a' mennyiben ezek sem adóztak tulajdon javaik-
tul, régi kérdés; ezen kívárat alapul a' privilegium 7ik cikkén, melly minden lakost teherviselésben és jogban egyenlőnek rendel, és a' 6ik cikkben, melly minden lakost a' közös terhek viselésére kötelesnek tartja. Elsőben is tehát a' privilegium ereje 's kötelező szavai szerint elhatározatott: hogy minden ember ingó és ingatlan vagyonátul sors, rang, karzat 's polgári állapotai tekintés kivétel nélkül adózni tartozzék, a' közzszolgálatok teljesítésétul azonban a' kerületek és községek közhivatalnokai és szolgálatbelijeji menten maradjanak. A' privilegium 4ik cikké azt tartja: hogy a' kerületi tisztviselőket és községi előljárókat a' nép válaszsza — Incolae et inhabitatores eligant. A' közönségeknek számszerinti nagy többsége, jelesen H. Vst kivéve, a' legnépesebb közönségeknek öt tisztviselő által pártolt egyenes akarattja, mind a' választásokra, mind a' beligazgatásra nézve a' képviseleti rendszert fogadta el; meghatározván tudniillik a' választó képességeket, úgy vélekedett, hogy a' választó képességgel bíró lakosok minden ötven lélek közül egy képviselőt válasszanak, és ezen képviselők válaszszaik időnkint a' helybeli előljárókat, ezek válaszszaik közgyűlésre minden ezer lélek után egy követet, kik tennék a' kerületek nemzeti képviselőt, önálló státusát. A' többség el is fogadta a' képviselet eszméjét; de a' községi előljárókat — kik most önkint lépve a' haladási tőrre, némi tiszti érdeket megsértetnek — az egész néptömeg által rendelt választatni szabad tetszése szerint. Képviselet a' tal, minden százelekre egyet állítván meg, csak a' belső dolgoknak elintéztetését 's kezelését határozván teljesíteni. Ugyanezek a' tanácsosal együtt fognak a' tisztviselőkre szavazni és szavazatjokat pecsét alatt beküldeni, melly szavazat eddig egynek számítottván, most már a' népesség és birtok-arányban fog kidolgoztatni. Használóan fogják választani a' közgyűlésre küldendő községi két küldöttet (deputatust), kiknek ezentul fejenkinti szavazat adatik, ugyanazon módon választják az országgyűlési követeket, és így utasítással lesznek el látva, mint eddig is voltak. Ezek folytában az eddigi örökös hivatalok, mint a' nádori alkaptányság, nádori táblabíró és számvevői hivatal, választás alá hozatni rendeltettek annál inkább, mert a' nádori táblabíró-ság, a' k. regulatio 10ik cikké szerint is a' kerületek választása alá tartoznék 's minden hivatalnak egyenlő természetűnek kell lenni. A' nádori főkapitányság iránt megkérteni rendeltetett az orsz. fens. nádora, hogy ezen hivatal betöltésére nézve, a' nemzetnek fölterjesztését elfogadni méltóztassék. Látszottak a' táblabírák meggyugodni a' nemzeti kíváraton; azonban néhány nap mulva az alkaptány 's táblabírák és számvevő által aláírt ovást és tiltakozást nyujtottanak be a' végzés ellen; melly a' fens. nádornak fel fog küldetni. De fel fog küldetni Kisujszállás városának is belrendezés-felletti véleménye, mellynek kitételeit kétszeri felolvasáskor senki sem neheztelte, azon okbul: mivel nyiltan kimondá azon meggyőződését hogy a' haj egy része a' főkapitányoktul eredett, kik a' tisztválasztás és ajánlás jogát magok körül pontosítván öszsze, a' nemzet által nem választott nádori táblabírák szavazatával a' községek leszavaztatnak, és sok rendelés színeit viseli annak, hogy nem a' nép életéből és szükségéből keletkezett. Sérelmesnek vette ezeket a' tisztikar; neheztelése oka főképen az, hogy Kisujszállás maga véleményét a'

több testvér községnek megküldeni merészlette, de maga most bíraskodni nem akarván, ezen több község által elfogadott vélemény megbirálásában, felülről reméll elégtételt. Sok község képviselője felállott 's jelenté, hogy a' megrótt tervet az ő községe is magáévá tevén, osztozni kíván Kisujszállás sorsán; consequentiából azonban a' kerületek magok nézeteit mind a' coordinatió- ról, mind a' petitio készítőiről minden törvényhatóság- nak megküldik nyomtatásban. Végül a' büntető törv- könyv vétetett vizsgálat alá, szavazattöbbséggel a ma- gányvélemények hagyattak helyben 's így e' részben a' többséggel tartunk, a' halálos büntetést eltöröltük, de az eskütszék el nem fogadtattak, ugy szinte a' ke- rületi drága börtönzés, melyekbe még (?) köpöláda is kellene. Buccari és a' XVI. szepességi város körleve- le pártoltatik. Baranyának a' flumei vasutvonal iránti nézete felől később nyilatkozandunk. Pro coronide a' husárszabály Jászásra és Kiskunságra 12, Nagykun- ságra 11 krra határozatott. —S.—

Spanyolország.

(Saragossa is központi junta mellett nyilatkozott. Barcelona újabb mozgalmi.) Sept. 17én zendületi moz- galom támadt Saragossában, 's a' hatóság és nemzet- örség azonnal juntát alakított és központi junta mellett

szóltat föl. 19kén ellenzés nélkül kormányzott ez ideig. junta; a' rendes katonaság azonban hű maradt a' kor- mányhoz, 's fegyveres összeütközés nem történt. — Barcelona vidékén az árviz rendkívül nagy károkat oko- zott, 's több embert is magával ragadott. Egész Cata- loniában napról napra terjed a' zendülés, Madridban pe- dig a' választási eredmény az ellenzéknek kedvezett. — Barcelona tartomány a' szabadság ügyében elhunyt har- czosok özvegyeit 's árváit gyermekeinek fogadta föl. — Ametler hadserge már 7 ezer emberre szaporodott. — A' barcelonai hatóság, enyhíteni akarván a' szegé- nyebb néposztályt inségét, hirdetőnyit bocsáta közre, melyhez képest minden gyártulajdonos hazaárulónak nyilváníttatik, ha gyárát négy nap alatt meg nem nyit- ja. — A' Barcelonában tartózkodó francziák csapat- kint hajóra menekülnek. — A' királyné már meg- gyógyult. —

Anglia.

(A' királyné Woolwichba visszaérkezett. Az ir- landi izgatás veszélyes alakot ölt). Viktoria királyné sept. 21kén dél tájban Belgiumból Woolwichba vissza- érkezett; 's nagy pompával fogadtatott. Mondják, hogy a' királynének rendkívül megtetszett a' fesztelen élet a

belga és francia udvarnál 's hogy Angliában is tági- tani fogja az udvari élet alkalmatlan foszességét. — Carlow megyében az izgatás veszélyes alakot ölt, mert a' lakosság némely adófizetést rögtön meg akar szün- tetni 's így alkalmatint teljesíteni fog azon jóslat, hogy O' Connell végre nem bírand ura lenni e' rendkívüli népmozgalomnak. Egyébiránt a' repeal hatályos elő- mozdítására hetenkint még folyást mintegy 2 ezer font sterlinget adóznak az irlandiak. — Bulwer a' nagyhirű regényíró, meghatalmazott miniszterre nevezeték ki a' londoni udvarhoz. — Legközelebb vihar dühöng a' ten- geren 's számos angol hajót sülyesztett el. —

Franciaország.

(A' kormány új terve a' városok megerősítettése iránt.) Hire jár hogy a' parisi erősitvények elkészülte után a' kormány azonnal Rouen, Nantes, Toulouse, Bor- deaux, 's egyéb városokat is bástyákkal kívánja kör- nyezetni. Az ellenzéki sajtó hatályosan kel ki e' szán- déklott rendszabályellen, 's egyszersmind szóba hozza a' választási rendszer-javítást. — A' parisi rendőrség egyszerre 21 tolvajt fogott el, kik huzamosb idő óta veszélyezteték a' közbátorságot. — A' kir. család oct. 15. Fontainebleauban utazott, hol 8 napig szándékozik tar- tózkodni. —

ÉRTESÍTŐ.

Gőzhajók járása.

Indul: **Pestről Pozsonyba 's Bécsbe** mindennap egy gőzös regg. 7 órakor 's minden szerdán és vasárnap reggel egy rakhajó. — **Bécsből Pozsonyba 's Pestre** szinte mindennap egy gőzös délutáni 2 órakor, ezenkívül minden vasárnap és csütörtökön egy rakhajó. — **Pestről Zimony 's Orsova** felé majus elejétől october végeig, hajnalokor he- tenkint kétszer (vasárnap és csütörtökön) **Mohács** és **Eszék** felé min- den pénteken egy utasi gőzös; végre **Zimony** és **Drenkova** felé min- den vasárnap és csütörtökön, az aldunára mindenkor regg. 5 órakor. E' fölött **Pozsony** és **Bécs** közt mindennap megfordul **Bécs** nevű gőzös. Érkezik: **Pestről Bécsbe** 's viszont mindennap; **Orsova** és **Zimonyból Pestre** minden vasárnap és csütörtökön.

Sajtó alatt van és october elején már kapható alulirtnál:
HISTORIA PRAGMATICA REGNI HUNGARIAE
compendio proposita a **Glycerio Spányik.**
Editio sexta.

Killán György,
könyváros és kiadó.

1—2.

Hirdetés

A' nm. m. udv. kamra rendeléséből a' megürült kalocsai érsekségi uradalma- ban f. 1843. esztendőben természetett egy nyirettü mindössze 154 mázsányi és 53 fontnyi jubgyapju eladásul kitétetik, mely a' pesti kir. sóhivatalnál megérke- zése után az árverés napjáig megtekin- tető. —

A' venni szándékozók határozott számban kifejezett ígéreteiket saját kezüleg aláírt 's lepecsételt nyilatkozat- tokban az említett gyapjuért legfőbb 1843dik november 9keig déli tizenkét óráig Budán a' magyar kir. udv. kamara elnökségéhez beküldjék. Ezen nyilat- kozatokhoz a' budai kam fizetőhivatal, vagy a' pesti kir. sóhivatal bizonyítvá- nyának kell mellékelteni a' bánatpénz letétele felől, mely ezennel minden má- szára nézve tíz forinttal és így az egész gyapjumennyiségére 1540 frintban meg- szabatik, 's vagy készpénzben, v. status- papirokban folyamszerű értékben meg- kívántatni fog, valamint az ajánlkozó la- kásának is be kell jegyeztetve lennie.

A' nyilatkozatok megnyitása fent nevezett 1843. nov. 9d. délben 12 órak. egy e' tárgyban felhatalmazott bizott- mány által fog történni, és a' legtöbbet ígérőkkel a' szerződés a' nm. kam. rati- ficatiójának fentartása mellett megköt- tetni, a' többi ajánlkozóknak pedig a' letett bánatpénz haladék nélkül vissza fog adatni.

Olly ajánlatok, melyek a' fenérin- tett határidőn túl érkezendnek, vagy a' fenebbi határozatokkal meg nem egyez- nek, tekintetbe nem fognak vétetni.

F. eszt. oct. 1jétől kezdetét veendő évnegyedre előfizetést Budapestben borítéktalan péld. 2 fr. 40 k. postán 3 lrt 20 krral elfogadnak mind a' kir. postahivatalok mind a' Jelenkor és Társalk. szerkesztősége.

Szerkeszti Helmezczy. — Nyomatik Trattner-Károlyi betűvel, uri-utca 453.

Az árverés Szőregen veendi kezde- tét, 's mihelyt ott befejezve lesz. Szent- Iványon, Vedresházán és Gyállán fog folytatatni.

Továbbá fognak ugyanazon octob hó 9kén, folyó évi nov. hó 15ő napjátul számítandó három évre — szinte árverés utján — következő urí haszonvételek bérbe adatni:

a) Szőregi vendéglő, a' helybeli kis koresmával és 17⁰⁰/₁₆₀₀ hold földdel együtt.

b) Bébai országot mellett, a' sző- regi határban levő József vagy tatari Bara-Csárda, a' hozzá tartozó 5¹⁰⁰/₁₆₀₀ hold szántó és 33¹⁰/₁₆₀₀ hold kaszáló-földek- kel együtt.

c) Szent-Iványon a' koresmáltatási jog az ottani uradalmi ház használatával.

d) A' gyállai koresma 16⁰⁰/₁₆₀₀ szán- tófölddel.

e) A' rábei koresma, a' hozzá tarto- zó 2¹²⁰/₁₆₀₀ hold földdel.

f) A' mészárszéki jog valamennyi fennevezett helységek 's kertészségék- ben. Szőregen 20¹³⁰⁰/₁₆₀₀, Szent-Iványon 52⁰⁰/₁₆₀₀ és Gyállán 7¹⁶⁰/₁₆₀₀ h. földdel.

g) A' marosi halászatí jog a' szőregi és a' tiszai halászatí jog gyállai határban. A' szőregi, szent-iványi, gyállai föld- dektől járó haszonbért minden évben e- lőre, egyszerre 's egész mennyiségben nov. 15ő napján; a' vedresházi pusztá, ugy az említett urí haszonvételek után járóbért pedig előre évnegyedenként kell lefizetni, az utóbbi haszonbérletekben részt venni kívánók tehát felszólíttatnak hogy az árverés alkalmával, a' náluk meglevő elégséges biztosítási alapról szóló hiteles bizonyítványokkal ellátva legyenek.

Az árverésre kijelölt napig írásbeli ajánlatok is elfogadtatnak, melyek az ár- veréshez nyilatlatlanul hozatni, és a' szó- beli ajánlatok berekesztése után tárgyal- tatni fognak. Későbbi ajánlatok el nem fogadtatnak.

A' bánatpénz a' vedresházi pusztá- nál 600 ezüst forint, a' többi urad. földek minden holdjátul 30 e. krra, a' szőregi vendégfogadónál 60 ezüst forint, a' józsefházi csárdánál és gyállai koresmá- nál 40 pgo ftra, a' szent-iványi és rábei koresmánál 25 p. frtra, a' mészárszéki jogoknál és a' gyállai halászatnál 4 pgo ftra, a' szőregi halászat 1 p. fra szabatik.

A' többi feltételek a' szőregi kine- stári felügyelőségénél, ugy a' szegedi k. sóháznál, a' temesi k. kam. igazgatóság- nál, és a' magyar kir. udvari kincstár kiadó-hivatalainál megtekinthetők. 2—3

1—3 Hirdetés.

A' nm. m. k. udv. kincstár kegyes rende- léséből a' megürült kalocsai érseki ura- dom részéről közhírré tétetik: hogy t. ns Pestmegyében helyezett Kalocsa vá- rosban october hó 13án délelőtti órákban tartandó árverés utján, az alább megne-

vezett haszonvételek, legtöbbet ígérő- nek haszonbérbe fognak három egy- mást követő évre, — fensőbb helybenha- gyás fentartása mellett — adatni, neve- zetesen:

A' kalocsai nagy vendégfogadói te- rem, vendégszobák, konyha, istálló. — Hajós városban: a' nagy vendégfogadó 's vendég szobák, konyha, istálló haszon- vételei.

Kalocsa város határán levő vizekbe- ni halászat.

Kalocsai kerületi vizekben 's mocsá- rokban a' piócafogás joga.

Óreg-berki 314. — Iszaki 1505. — Kereki 201. — Szücsök kaszállója 100. — Szántói 1283 holdakból álló puszták. — Nemkülönbén a' farkas-szigeti, a' sípsai nádlás haszonvételei. Mellyre is a' has- zonbérlek szükséges bánatpénzzel ellát- va illendően meghivatnak. 1—3

Csőd tanítói székre.

Szabad kir. Breznóbánya városa vegyes nemzeti tanítólajában az evangéliká részről tanítói szék, mely 140 fr. évpénz- zel szállás helyett 24 fr. mind pengő p. és 11 köbös öl tűzi fával ellátva vagyon, megürülvén; annak elnyerésére vágyó- dók f. 1843ik évi szent András hó 14dik mint választásra kitűzött napjag e' hiva- talhoz szükséges isméretekről, valamint a' magyar, német, latin és szláv nyel- vekbeni jártasságukról 's feddhetlen er- kösségükről szóló bizonyítványokkal ellátott folyamodásaik feneulített város tanácsához beadásuk olly hozzáadással felszólíttatnak; hogy igen kívánatos, ha a' folyamodók bölcselkedési tudományok, rajzolás, és hangszabtamni jártasságukról szóló bizonyítványikat előmutatják. 1-3

Hontmegyében keblezett Windschacht k. magtár szükséginek fűdözésére 18 000 pozs. m. tisztábuza megkivántató, mely egészben vagy részletben kikötés sze- rint, időközleg mindazonáltal a' selme- czi hétivásári gabonár (alatt) szállíttat- hatik, a' vállalkozók ezennel meghivat- nak, a' szállítandó gabona mennyisé- gét magában foglaló és három lepecsét- felt mutatványval ellátott ajánlataik- nak e' folyó évi octob. 18áig a' kir. fő- kamagrófi hivatalhoz Selmeccze írás ut- ján eszközzendő beküldésére.

A' legjutányosabban ajánlóval a' szerződés megkötése végett azután tüs- tint értekezendik a' kir. főkamagróf- sági hivatal. Selmeccz bányán sept. 7kén 1843. 2—3

Egy 4-19 holdbul álló, Komáromhoz dél- re 3, Tatához délnyugotra 1 1/2 órányira fekvő 's egy tagban levő jószág, uri lakkal 's gazdasági épületekkel együtt eladó. Bővebb értesítést a' Jankiránta — Pesten, Gránátos utca, Libasinczky ház, 2-dik emeleten.

2 fr. 40 k.